

Traject

Toekomstbestendige

Dorpsbelangen

Doarpse Dreamers

Een reisverslag over de toekomst van de Fryske doarpen

doarp|s|wurk
foar de mienskip fan no en moarn

november 2025

Over dit reisverslag – Doarpse Dreamers

Hoe ziet een dorp eruit dat klaar is voor morgen?

Wat gebeurt er als bewoners zelf het heft in handen nemen, en hun toekomst niet laten afhangen van beleid, maar bouwen vanuit wat er al is: betrokkenheid, vertrouwen en mienskip?

In 2025 gingen acht Friese dorpen; Aldeboarn, Hallum, Sumar, Marsum, Oud Aengwirden, Gauw, Nijeholtpade en Oosterbierum, op reis binnen het programma Toekomstbestendige Dorpsbelangen van Doarpswurk.

In drie bijeenkomsten, vervolggelassen en lokale initiatieven ontdekten zij hoe dromen kunnen veranderen in daden, hoe samenwerking nieuw leven krijgt, en hoe de toekomst van een dorp begint bij mensen die het verschil willen maken.

Dit boekje, Doarpse Dreamers, vertelt de reis van die gezamenlijke zoektocht. Het is geen beleidsdocument, maar een bundel van echte verhalen: over dorpen, dorpsbesturen en bewoners die met lef, warmte en humor hun eigen toekomst vormgeven.

Een boek van ons allemaal. Voor iedereen die gelooft dat samen nog altijd het mooiste Friese woord is.

“IT IS GJIN SPRINT, MAR IN KUIERTOCHT MEI ELKOAR.”

“HET IS GEEN SPRINT, MAAR EEN WANDELTOCHT MET ELKAAR.”

Wie zijn wij?

Wij zijn **Doarpswurk**, de steunorganisatie voor de kleine kernen in Friesland. Wij geloven in de kracht van klein. In betrokken inwoners, in lokale initiatieven en in gemeenschappen die samen de toekomst vormgeven. Wij zijn er voor de dorpshuizen en dorpsbelangen, als vraagbaak, sparringpartner en ondersteuner. Met kennis, advies en een sterk netwerk helpen we dorpen om ideeën tot leven te brengen en te verduurzamen. Samen bouwen we aan een veerkrachtig en leefbaar Fryslân.

Voorwoord – fan ús allegear

“DE TOEKOMST VAN ONZE DORPEN LIGT NIET IN PLANNEN, MAAR IN MENSEN DIE SAMEN HET VERSCHIL MAKEN.”

In Fryslân werken we al eeuwenlang samen aan sterke dorpen. Dat gaat meestal niet in grote stappen, maar in gewone gesprekken, kleine initiatieven en besluiten die we samen nemen. In 2025 hebben acht dorpen — **Aldeboarn, Hallum, Sumar, Marsum, Gauw, Oud Aengwirden, Nijeholtpade en Oosterbierum** — de tijd genomen om hier bewust bij stil te staan. Niet omdat het slecht ging, maar omdat het goed is om af en toe te kijken: *hoe steane wy derfoar, en wêr wolle wy hinne?*

Doarpswurk begeleidde dit traject met één heldere bedoeling: dorpen ondersteunen om zélf richting te kiezen. Geen plan dat van bovenaf wordt bepaald, maar een proces waarin dorpen ruimte krijgen om hun eigen toekomst te verkennen. Samen keken we naar drie eenvoudige vragen:

1. **Wat willen we behouden?**
2. **Wat mag anders of eenvoudiger?**
3. **En wat doen we morgen al?**

Een gezamenlijke reis

Drie workshopavonden vormden de rode draad.

Workshop #1

Samen op reis naar 2050. De dorpen droomden over het jaar 2050: hoe ziet ons dorp eruit als alles lukt

Workshop #2

Van dromen naar doen. Hier ging het over hoe je van dromen naar doen komt. Hoe organiseer je samenwerking, hoe betrek je inwoners en hoe houd je energie vast?

Workshop #3

De route naar morgen. In de derde stap maakten de dorpen hun route richting de toekomst: concrete plannen, eerste acties en nieuwe verbindingen.

Daarna volgden verdiepende gesprekken in de dorpen zelf. Overal klonk dezelfde wens: blijven bouwen aan een dorp dat leeft, verbindt en toekomst heeft.

“WAT KINNE WY HJOED AL DWAAN FOAR IT DOARP FAN MOARN?”

“WAT KUNNEN WE VANDAAG AL DOEN VOOR HET DORP VAN MORGEN?”

Tijdens de workshops bleek dat deze vragen iets losmaakten. Dorpen ontdekten opnieuw waar hun kracht ligt, maar ook waar het soms schuurt: vrijwilligers die minder tijd hebben, gewoontes die niet meer passen, organisaties die toe zijn aan vernieuwing, en wensen waarvoor meer mensen nodig zijn dan er nu meedoen.

Wat opviel, is dat de dorpen open en eerlijk waren.

Ze durfden te zeggen wat lastig is, wat goed gaat en wat anders moet.

Dat verdient waardering.

In dit boek hebben we geprobeerd die gesprekken zorgvuldig vast te leggen. Niet als beleidsdocument, maar als herkenbaar verhaal dat laat zien hoe dorpen denken, zoeken, proberen en stappen zetten. Het is bedoeld als inspiratiebron voor andere dorpen, en als terugblik voor iedereen die aan dit traject heeft meegedaan. Want toekomstbestendig werken begint niet bij grote plannen, maar bij mensen die samen in beweging komen.

Fan ús allegear, foar ús allegear.

Inhoud

Over dit reisverslag – Doarpse Dreamers	2
Voorwoord – fan ús allegear	3
Hoofdstuk 1 – De dorpsdroom van 2050.....	6
WAT WE HIER VAN KUNNEN LEREN.....	9
Hoofdstuk 2 – Van dromen naar doen.....	10
WAT WE HIER VAN KUNNEN LEREN.....	13
Hoofdstuk 3 – De route naar morgen.....	14
Tussenstap – De dromers van de praktijk.....	17
Hoofdstuk 4 – In gesprek met de dorpen.....	18
Hallum – van bestuur naar een netwerkend dorp.....	18
Aldeboarn – van droom naar doen.....	18
Marsum – communicatie en vertrouwen.....	18
Sumar – verbinding tussen generaties.....	19
Gauw – één stap vooruit.....	19
Nijeholtpade – van wens naar koers.....	19
Oud Aengwirden – in beweging blijven	19
Oosterbierum – samen vooruit.....	20
WAT WE HIER VAN KUNNEN LEREN.....	20
Hoofdstuk 5 – Doarpse Dreamers oan it wurk.....	21
Wergea – van belangen behartigen naar betrokken.....	21
Aldeboarn – Het festival van morgen.....	21
Nieuwolda – Energie als verbinding.....	22
Rekken – Het dorp als coöperatie.....	22
De gemeenschappelijke onderstroom.....	22
WAT WE HIER VAN KUNNEN LEREN.....	23
Hoofdstuk 6 – De toolkit voor morgen.....	24
Werkvormen.....	24
Praktische tips.....	27
Epiloog – Fan ús allegear	29
Bijlage: Routekaart uit Workshop 3.....	30

Hoofdstuk 1 – De dorpsdroom van 2050

“AS WY IT NET MEAR FOAR ÚS SJOGGE, WA SIL IT DAN WOL SJEN?”

“ALS WIJ HET NIET MEER VOOR ONS ZIEN, WIE ZAL HET DAN WEL ZIEN?”

Een avond in Raerd

De eerste workshop van het traject stond volledig in het teken van vooruitkijken. Niet door ingewikkelde visies te maken, maar door samen te onderzoeken:

“HOE SJOCHT ÚS DOARP DERÚT YN 2050?”

“HOE ZIET ONS DORP ER IN 2050 UIT?”

Hoe ziet een leefbaar dorp eruit in 2050, als je kijkt door de lens van gewone mensen die er dagelijks wonen?

Om dat gesprek open te breken, kozen we voor een neutraal oefendorp: **Rudzegea 2050**. Een plek die niet bestaat, maar waarin de ideeën en zorgen van alle dorpen konden samenkomen. Daarmee haalde je de druk weg om “een plan voor ons dorp” te maken. Mensen konden vrijer denken én toch dicht bij de realiteit blijven.

Op tafel lagen drie invalshoeken — ecologisch, sociaal en economisch — waarmee we het gesprek ordenden. Dat gaf structuur én bood ruimte om thema's met elkaar te verbinden. Al snel bleek dat de dorpen dezelfde vragen delen, maar soms andere woorden gebruiken om het te beschrijven.

Wat deze eerste avond vooral duidelijk maakte: dorpen kijken realistischer naar de toekomst dan vaak wordt gedacht.

Geen grootse toekomstbeelden, maar praktische, haalbare verlangens.

1. Ecologie – Zorgen voor het landschap dat bij het dorp hoort.

Als dorpen over 2050 praten, begint het gesprek opvallend vaak buiten het dorp. Bij het landschap. Veel bewoners voelen een sterke

verantwoordelijkheid voor de omgeving waar ze wonen. Ze willen die niet alleen mooi houden, maar ook gezond en toekomstbestendig.

Boeren als dragers van het platteland

In de oefening was er brede waardering voor boeren die meer doen dan produceren. De deelnemers schetsten een toekomst waarin boeren ook een rol spelen in:

- waterbeheer
- biodiversiteit
- onderhoud van het landschap
- duurzame voedselproductie

Niet als verplichting, maar als waardering voor het vakmanschap dat nu al aanwezig is.

“DE BOEREN BINNE WER PART FAN DE MIENSKIP. SE HÂNDE NET ALLINNICH KIJ, MAR EK IT LÂN YN LIBBEN.”

“DE BOEREN ZIJN WEER ONDERDEEL VAN DE GEMEENSCHAP. ZE HOUDEN NIET ALLEN KOEIEN, MAAR OOK HET LAND LEVEND.”

Een schoon en rustig dorp

Veel dorpen noemden hetzelfde:

- minder zwerfafval
- beter waterbeheer
- een dorp dat netjes en uitnodigend oogt
- aandacht voor groen, wandelroutes en speelplekken

Kleine dingen die veel doen voor leefbaarheid.

Slim omgaan met grondstoffen

Het idee van een recycle-hub kwam voorbij — niet omdat dorpen dat morgen willen bouwen,

maar omdat het symbool stond voor een mentaliteit:

Hoe kunnen we afval meer zien als grondstof?

Dat past bij de nuchtere houding van veel Friezen: niet idealistisch, maar praktisch denken.

2. Sociaal – een dorp waar je elkaar blijft zien en helpen

Samenleven is de kern van het dorpsgevoel. In de gesprekken werd duidelijk hoe sterk dat nog steeds is — maar ook hoe kwetsbaar het kan worden als gewoonten veranderen of druk op vrijwilligers toeneemt.

Het dorpshuis als hart van het dorp

In vrijwel alle dorpen is het dorpshuis een onmisbare plek

In het toekomstbeeld van Rudzegea 2050 is het:

- ontmoetingsplek
- eetplek
- sportplek
- werkplek
- leerplek
- en soms ook zorgplek

Een multifunctioneel huis waar mensen vanzelfsprekend binnenlopen.

Zorg dichtbij én bereikbaar

Veel dorpen spraken over hoe je zorg in 2050 regelt als voorzieningen verder weg komen te liggen.

Ideeën die genoemd werden:

- digitale consulten (zolang er mensen dichtbij blijven)
- lokale steunpunten voor lichte zorg
- vrijwilligers die kleine taken oppakken
- slimme technologie die helpt, maar niet de menselijke maat vervangt

Hier ging het nooit over futuristische oplossingen, maar over **bereikbaarheid en menselijke nabijheid**.

Een veilig en leefbaar dorp

Dorpen zien de toekomst voor zich als rustig, overzichtelijk en veilig.

Daar hoort soms een autoluwe kern bij. Niet omdat dat modern klinkt, maar omdat bewoners merken dat minder verkeer meer ruimte geeft voor ontmoeting en spelende kinderen.

Onderwijs als ontmoetingsplek

De school blijft een ankerpunt. Dorpen zien in 2050 een school die meer is dan onderwijs: een plek waar jong en oud samenkomen, waar cursussen, activiteiten en ontmoetingen plaatsvinden — passend bij de schaal van het dorp.

3. Economisch – meer regie, meer lokaal, meer samen

Economische toekomstbeelden gingen niet over groei, maar over grip.

Dorpen willen niet afhankelijk worden van externe partijen die ver weg beslissen. Ze zoeken naar manieren om geld, energie en voedsel dichterbij huis te houden.

Energiecoöperatie als basis

Veel dorpen zien het voor zich: samen energie opwekken en de opbrengsten lokaal investeren. Bijvoorbeeld in verduurzaming van het dorpshuis, in speelplekken of in woninginitiatieven.

Lokale voedselketens

Groentetuin, voedselbos, samenwerking met boeren: het kwam allemaal voorbij. Niet groots opgezet, maar als praktische wens: meer grip op de eigen voedselomgeving.

Dorpscoöperatie als organisatievorm

Misschien wel het meest opvallende:

De dorpen zagen in 2050 een lichte, flexibele organisatie voor zich waarin iedereen lid is. Niet meer alles via het bestuur, maar per thema samenwerken in kleine groepen.

Geldstromen lokaal houden

De gedachte aan een dorpsbudget — bijvoorbeeld via een aangepaste OZB — kreeg bij meerdere dorpen bijval. Niet als politieke oproep, maar als logische invulling van: *“hoe zorgen we dat we dingen kunnen blijven doen?”*

Een lokale munt werd genoemd, maar dan vooral als manier van denken: hoe laat je waarde binnen het dorp circuleren?

4. Toekomstexperimenten – bedoeld om vrijer te denken

Tijdens de oefening ontstond ruimte om ook te spelen met mogelijkheden die verder weg liggen. Niet als plan, maar als manier om te ontdekken wat dorpen echt belangrijk vinden.

Voorbeelden die genoemd werden:

- een mobiliteitshub
- flexwoningen in een schil om het dorp
- drones voor spoedzorg
- een AI-hulpje voor dorpsinformatie
- een jaarlijkse “Conferinsje fan de Takomst” om bij te sturen

De bedoeling was niet om dit te realiseren, maar om **grenzen te verkennen**: wat vinden we acceptabel, wat past bij ons dorp, en wat absoluut niet?

Daarmee werd duidelijk: dorpen hebben een sterke voorkeur voor oplossingen die dichtbij blijven, menselijk zijn en passen bij de schaal van het dorp.

5. De waarde van de avond zelf

Het belangrijkste dat deze eerste workshop opleverde was:

Een gedeeld beeld van wat het dorp waardevol maakt, en waarom het de moeite waard is om samen keuzes te maken.

Mensen hoorden dat andere dorpen met precies dezelfde vragen leven:

- Hoe houden we vrijwilligers gemotiveerd?
- Hoe blijven we aantrekkelijk voor jonge gezinnen?
- Hoe organiseren we het zo dat het niet op een paar schouders terecht komt?
- Hoe zorgen we dat voorzieningen beschikbaar blijven?

Het bracht rust en erkenning. Zoals iemand zei:

“IT HOECHT NIET PERFECT. AS WE MAR WITTE WÊR'T WE FOAR STEAN.”

“HET HOEFT NIET PERFECT. ALS WE MAAR WETEN WAAR WE VOOR STAAN.”

Deze dorpsdroom van 2050 is geen eindplaatje en geen routekaart.

Het is een gezamenlijk vertrekpunt — concreet genoeg om richting te geven, vrij genoeg om dorpen hun eigen keuzes te laten maken in de stappen die volgen.

WAT WE HIER VAN KUNNEN LEREN

De eerste bijeenkomst laat zien hoe krachtig **verbeelding** is als dorpen de tijd nemen om te dromen. Wie durft vooruit te kijken, ontdekt niet alleen nieuwe plannen, maar ook opnieuw de betekenis van het woord *mienskip*.

Onderzoek naar leefbare dorpen laat zien dat **toekomstbestendigheid begint bij verhalen**. Dorpen die zichzelf kunnen voorstellen in 2050, nemen vanzelf betere besluiten in het nu. Dat sluit aan bij wat planbureaus en universiteiten al langer signaleren: een dorp dat zijn toekomst *voor zich ziet*, is beter in staat keuzes te maken die duurzaam, sociaal en economisch in balans zijn.

Het denken in termen van **brede welvaart** – welvaart, welzijn en leefomgeving – helpt daarbij. Niet alleen geld telt, maar ook gezondheid, verbondenheid en landschap. In Rudzegea komt dat samen in één zin:

“AS WY IT NET MEAR FOAR ÚS SJOGGE, WA SIL IT DAN WOL SJEN?”

“ALS WIJ HET NIET MEER VOOR ONS ZIEN, WIE ZAL HET DAN WEL ZIEN?”

Ook elders blijkt dat toekomstsessies mensen weer met elkaar verbinden. Ze brengen jong en oud aan dezelfde tafel, niet om te rekenen of te plannen, maar om te dromen. Dat is geen luxe; het is het begin van richting.

Wat onderzoekers ‘duurzame gemeenschapskracht’ noemen, is hier zichtbaar geworden: een dorp dat zichzelf durft te verbeelden, vindt vanzelf weer samenhang.

De reis naar morgen begint niet met beleid, maar met **verbeelding, vertrouwen en ontmoeting**.

Hoofdstuk 2 – Van dromen naar doen

Hoe dorpen hun organisatie toekomstbestendig maken

De tweede workshop ging over de stap van toekomstbeeld naar organisatie:

ALS DIT IS WAAR WE NAARTOE WILLEN, HOE REGELEN WE ONS DAN ZÓ DAT HET HAALBAAR BLIJFT?

Die vraag raakte de kern van veel dorpen. Niet omdat er iets mis is, maar omdat de manier van organiseren vaak historisch is gegroeid en onder druk staat. Vrijwilligers worden schaarser, nieuwe bewoners hebben andere verwachtingen, jongeren haken niet vanzelf aan en de leefbaarheid vraagt om meer samenwerking dan vroeger.

Deze avond bracht dat allemaal op tafel — eerlijk, concreet en nuchter.

1. Dorpsbelang anno 2025 – tussen traditie en vernieuwing

De eerste stelling van de avond raakte direct de kern:

“Heeft Dorpsbelang in 2025 een andere vorm nodig?”

De groep was verdeeld, maar op een manier die iets zegt over de tijd waarin dorpen leven.

Een deel zei: **ja**, het moet anders

Niet omdat Dorpsbelang het slecht doet, maar omdat de wereld om het dorp heen verandert.

Deelnemers noemden:

- meer daadkracht nodig bij projecten
- minder vergaderen, meer doen (“minder lullen, meer uitvoeren”)
- bestuursperioden die korter mogen voor meer dynamiek
- vrijwilligers die je beter flexibel kunt inzetten
- stoppen met dubbel werk: voortbouwen op bestaande kennis

Deze reacties kwamen van mensen die voelen dat de huidige manier van werken soms te zwaar is voor de kleine groep die het draagt.

Een ander deel zei: **nee**, de kern is goed — maar de werkwijze mag lichter

Zij benadrukten dat Dorpsbelang een stabiel fundament is:

- je hebt een club nodig die overzicht houdt
- je moet kunnen terugvallen op een basisstructuur
- te veel flexibiliteit maakt richting onduidelijk
- demografische ontwikkelingen vragen juist om meer koersvastheid

Beide perspectieven waren waardevol. De conclusie van de avond was dan ook niet zwart-wit, maar praktisch:

DORPSBELANG MOET BLIJVEN WAT HET IS, MAAR WÉL ANDERS GAAN WERKEN.

2. Vrijwilligers – hoe hou je het leuk en haalbaar?

De tweede stelling ging over een gevoelig onderwerp:

“Moet een vrijwilliger in de toekomst een kleine vergoeding krijgen?”

Ook hier was de groep verdeeld — en dat leverde een waardevol gesprek op.

Argumenten vóór:

- een vergoeding kan mensen over de streep trekken
- het helpt bij taken met structurele verantwoordelijkheid
- het sluit aan bij een dagelijks bestuur dat veel draaiwerk doet
- het kan normaal worden in de toekomst

Argumenten tegen:

- vrijwilligerswerk moet vrijwillig blijven
- een vergoeding maakt het formeel en administratief
- er ontstaat een gezagsverhouding
- vergoeding in natura werkt beter (bijv. gratis lidmaatschap, gebruik dorps huis)

De nuance die bleef hangen was deze:

**NIET DE VERGOEDING IS HET PROBLEEM,
MAAR DAT DE DRUK OP VRIJWILLIGERS
TOENEEMT.**

Dorpen zoeken naar manieren om het werk lichter en leuker te houden. Dat is de echte opgave.

3. Wat dorpen willen behouden en versterken

In de tafelgesprekken werd zichtbaar dat dorpen verrassend veel willen vasthouden.

Niet omdat alles perfect is, maar omdat de basis het waard is om te koesteren.

Wat dorpen willen behouden:

- dorpsfeesten en gezamenlijke activiteiten
- de dorpskern (dorps huis, café)
- saamhorigheid en gastvrijheid
- voorzieningen zoals school, winkel, zwembad
- sportverenigingen
- vrijwilligers en het mienshipsgevoel
- de dorps-app of andere communicatiekanalen
- nieuwe bewoners en talenten in beeld brengen
- de vacaturebank / talentenbank voor vrijwilligers

Deze elementen vormen samen de sociale infrastructuur van een dorp.

Wat dorpen willen versterken:

- meer samenwerking tussen verenigingen (denk: omni-structuren)
- gezamenlijke bestuursfuncties om druk te verlagen
- commissies onder Dorpsbelang die concrete thema's oppakken
- communicatie verbeteren, vooral digitaal
- meer jongeren betrekken (niet vrijblijvend, maar structureel)
- extra woningen om doorstroming te creëren
- het dorpenoverleg met de gemeente versterken
- energiecoöperatie als brede dorpskracht
- negativiteit achter zich laten
- inwonerswensen beter in beeld brengen

Dorpen zijn vooral praktisch: wat werkt, moet blijven; wat niet werkt, kan anders.

4. De jongeren: betrokken, maar op hún manier

Een belangrijk onderdeel van de avond was het gesprek met jongeren.

Dat maakte veel duidelijk.

1. Jongeren weten vaak niet wat Dorpsbelang doet

Ze zien het als iets voor volwassenen.

Wanneer ze het uitgelegd krijgen, blijkt het veel minder "formeel" dan gedacht.

2. Jongeren bereik je op hun eigen kanalen

WhatsApp, Instagram, TikTok.

Niet met lange mails of vergaderstukken. Ze willen:

- korte, duidelijke berichten
- zichtbaarheid: laat zien wat je doet
- niet hoeven zoeken naar informatie

3. Jongeren willen meedoen — maar niet in zware structuren

Ze waren heel duidelijk:

- geen lange vergaderingen

- liever kleine concrete acties (“uurtje helpen, dan klaar”)
- meer projectmatig werken
- verantwoordelijkheid op thema’s die voor hen relevant zijn (wonen, sport, feest)

4. Vernieuwing in Dorpsbelang is nodig

Niet omdat het misgaat, maar omdat jongeren de aansluiting anders niet vinden. Ze stelden voor:

- bestuursperiode verkorten (bijv. 1 of 2 jaar)
- elk jaar een jongere in het bestuur
- een Jeugddorpsbelang voor frisse ideeën en eigen projecten
- stages of lessen via de school om jongeren kennis te laten maken met Dorpsbelang

5. Wat werkt voor jongeren

- muziek
- kleine, concrete projecten
- gezamenlijke activiteiten
- korte intensieve voorbereiding (zoals bij wagenbouw)

De les:

JONGEREN WILLEN BEST, MAAR WEL OP EEN MANIER DIE PAST BIJ HET LEVEN VAN NU.

5. Hoe organiseer je een dorp voor de toekomst?

In de slotronde werd zichtbaar wat dorpen technisch én sociaal nodig hebben om hun organisatie toekomstbestendig te maken:

1. Projectmatig werken

Kleine teams, korte doorlooptijd, duidelijk doel.

Het verlicht de druk en maakt meedoen aantrekkelijker.

2. Verantwoordelijkheid verdelen

Niet alles bij Dorpsbelang.

Commissies, werkgroepen, themaclubs.

3. Jongeren structureel meenemen

Niet één jongere voor de vorm, maar een volwaardig onderdeel van de werkwijze.

4. Communicatie moderniseren

Helder, kort, visueel, via de kanalen van verschillende leeftijden.

5. Samenwerking versterken

Tussen verenigingen, dorpen en gemeente.

6. En bovenal: licht organiseren

Weinig ballast, veel ruimte om te doen.

6. Wat deze avond vooral opleverde

Workshop II maakte duidelijk dat toekomstbestendig organiseren niet gaat over structuren, maar over mensen:

- hoe houd je het leuk?
- hoe voorkom je dat het altijd bij dezelfde mensen terechtkomt?
- hoe betrek je jongeren op een manier die bij hen past?
- hoe zorg je voor vernieuwing zonder het bestaande te verliezen?

De conclusie van de avond werd prachtig verwoord door iemand die al jaren actief is:

“HET HOEFT NIET ANDERS OMDAT HET MISGAAT. HET MOET ANDERS OMDAT HET ZO NIET MEER PAST BIJ DE TIJD.”

Die nuchtere houding vormt het fundament voor de routekaarten die in de volgende workshop zijn gemaakt.

Het dorp van 2050 begint niet bij visie, maar bij **een manier van organiseren die werkt voor iedereen — van jeugd tot bestuur en van nieuwe bewoner tot vaste kern.**

WAT WE HIER VAN KUNNEN LEREN

De tweede bijeenkomst laat zien wat in heel Friesland gaande is: dorpen bewegen van *praten* naar *doen*.

Wat ooit begon als een bestuur dat vooral vergaderde, groeit langzaam uit tot een gemeenschap die samen onderneemt. Dorpsbelangen veranderen in dorpscoöperaties — minder vergaderen, meer vertrouwen, meer actie.

Vrijwilligerswerk krijgt een nieuw gezicht. De vaste kern maakt ruimte voor meedoeners: mensen die kort aanhaken, eenmalig helpen of zich verbinden aan een concreet project. Dat vraagt loslaten én waarderen. Niet alles hoeft betaald te worden; erkenning zit vaak in gezien worden.

Ook jongeren laten van zich horen. Ze willen best meedenken, maar op hun manier: kort, concreet en betekenisvol. “*Een uurtje helpen, dan een biertje*” klinkt luchtig, maar vat precies samen wat werkt — meedoen zonder vergaderen, leren door te doen.

Wat onderzoekers coöperatief besturen of doenersdemocratie noemen, gebeurt hier gewoon aan tafel.

Het geheim is geen theorie, maar vertrouwen.

Mienskip in zijn zuiverste vorm: elkaar kennen, elkaar gunnen en samen de volgende stap zetten.

“FAN DREAM NEI DWAAN. WY KINNE IT WOL, MAR WY MOATTE IT EK DWAAN.”

“VAN DROMEN NAAR DOEN. WIJ KUNNEN HET WEL WILLEN, MAAR WIJ MOETEN HET OOK DOEN.”

Hoofdstuk 3 – De route naar morgen

Hoe dorpen hun toekomst vertalen naar concrete stappen

1. Wat bleef hangen uit Workshop II – en wat is er al gebeurd?

De avond begon met terugblikken. Opvallend was dat dorpen na Workshop II al daadwerkelijk stappen hebben gezet.

Jongerenparticipatie bleef het meest hangen

- De eerlijkheid en scherpzinnigheid van jongeren werkte als spiegel.
- Dorpen leerden: communicatie moet via WhatsApp, Insta, korte berichten.
- Jongeren dachten concreet mee over wonen, sport en activiteiten.
- De opmerking “*wat doe ik hier later nog?*” maakte veel indruk — een signaal dat dorpen serieus nemen.

Vroege actie in meerdere dorpen

Dorpen noemden:

- zittingstermijnen willen verkorten
- nadenken over nieuwe bestuursvormen
- jongeren vragen vlogs te maken of een rol in commissies te krijgen
- activiteiten organiseren die jongeren zelf bedenken
- beter zichtbaar maken wát Dorpsbelang doet
- meer samenwerking tussen verenigingen

De conclusie: Workshop II was geen praatssessie. Het zette dorpen echt in beweging.

2. Inspirerend voorbeeld: Wergea laat zien dat het anders kan

Een belangrijk onderdeel van de avond was het verhaal van **Stichting Perspektyf Wergea**. Niet als blauwdruk, maar als inspiratie hoe een dorp zichzelf opnieuw kan organiseren.

Waar begon het?

Het oude Plaatselijk Belang dreigde te stoppen. Geen nieuwe bestuursleden, wel veel werk. In plaats van “iets te fixen”, stelde Wergea zichzelf een andere vraag: *Hoe kunnen we het dorp zo organiseren dat iedereen mee kan doen zonder dat het op een paar mensen neerkomt?*

Het antwoord: een platform, geen bestuur dat alles zelf doet

- Vijf vrouwen vormen een licht, faciliterend bestuur.
- 4 keer per jaar is er een netwerkbijeenkomst.
- Inwoners pitchten ideeën → de groep stemt → kleine bedragen worden toegekend.
- Werkgroepen vormen zich vanzelf rond elk idee.
- Het bestuur doet niets inhoudelijks, alleen faciliteren.
- De gemeente schuift aan → korte lijnen → snel schakelen.

Waarom werkt dit zo goed?

Omdat verantwoordelijkheid verschuift van *bestuur* naar *bewoners*.

En omdat alles licht, transparant en open georganiseerd wordt.

Wat dorpen hiervan meenamen:

- wees faciliterend, niet uitvoerend
- laat inwoners bepalen wat waardevol is
- werk in korte cycli
- geef ideeën een podium
- durf de oude vorm om te keren

Het was niet de bedoeling dat dorpen Perspektyf kopiëren, maar het hielp wél om te zien dat je een toekomstbestendig dorp niet bouwt met meer vergaderingen — maar met een manier van werken die mensen uitnodigt om iets kleins bij te dragen.

3. De routekaart: van horizon naar handelen

Na de inspiratie gingen de dorpen in kleine groepen aan de slag met hun routekaarten. Elke routekaart bestond uit dezelfde eenvoudige bouwstenen:

1. Stip op de horizon – waar willen we in 2050 staan?

Dorpen noemden o.a.:

- een veilig, sociaal dorp waar iedereen welkom is
- voorzieningen die passen bij de schaal van het dorp
- een sterke sport- en cultuurkern
- jongeren die structureel meedoen
- woningen die doorstroming mogelijk maken
- duurzame energie in eigen beheer
- een dorp met eigen identiteit en trots
- De horizon werd daarbij niet romantisch, maar concreet geformuleerd.

2. Kernwaarden – waar doen we het voor?

Veelvoorkomende waarden:

- saamhorigheid
- laagdrempeligheid
- veiligheid
- betrokkenheid
- transparantie
- persoonlijke aandacht
- streekidentiteit

3. Obstakels – wat houdt ons tegen?

Dorpen waren scherp en realistisch:

- te weinig vrijwilligers
- te veel werk bij kleine groep
- gebrek aan zichtbaarheid
- moeite om jongeren te bereiken
- versnippering tussen verenigingen
- beperkte capaciteit van Dorpsbelang
- vergrijzing / leegloop
- woningtekort

4. Eerste stappen – wat kunnen we morgen al doen?

Veel dorpen noemden dezelfde eenvoudige, haalbare acties:

- start met een jongerenraad of jongerencommissies
- maak één WhatsAppgroep voor het hele dorp (info, oproepen)
- organiseer een dorpsbrede bijeenkomst zoals het Takomstfestival
- benoem een communicatievrijwilliger
- breng talenten in kaart (“wie kan wat?”)
- organiseer een open avond met alle verenigingen samen
- vorm een projectgroep “wonen” of “energie”
- maak een dorpsbrede kalender en deel die structureel
- Elke stap werd gekoppeld aan responsables: wie doet dit? Wanneer? Niet vaag, maar concreet.

5. Samenwerking – dorp + buurtschappen + verenigingen + gemeente

- Dorpen realiseerden zich dat ze hun toekomst niet alleen maken. Belangrijke inzichten:
- denk in dorpsketens, niet in eilandjes
- sportverenigingen zijn de verbindende kracht
- zoek contact met omliggende dorpen
- betrek gemeente in de uitvoering, niet alleen bij subsidies

4. Wat dorpen leerden van Aldeboarn

Aldeboarn was niet aanwezig, maar leverde vooraf een uitgebreide bijdrage.

Hun “Takomstfestival” gaf dorpen veel inspiratie:

- betrek iedereen door een visuele “Droomplaat” te gebruiken

- laat iedereen stemmen op ideeën
- laat projectgroepen presenteren aan het hele dorp
- jongere zit standaard aan tafel in elke overlegvorm
- koppel gebiedsontwikkeling aan dorpsvisie (agrarisch, natuur, recreatie)
- werk met deadlines en kwartalen in plaats van vrijblijvende plannen

Het belangrijkste inzicht:

CREËER BEWEGING, GEEN PAPIER.

De energie van het festival liet zien dat ideeën pas gaan leven wanneer mensen ze samen zien, bespreken en markeren als waardevol.

5. De opbrengst van de avond – een route, geen strak schema

Aan het einde van Workshop III lagen de eerste routekaarten op tafel.

Ze waren niet af — dat hoefde ook niet.

Wat de dorpen vooral meenamen:

- het gaat om richting, niet om een dichtgetimmerd plan
- zichtbaarheid is cruciaal: hoe beter mensen weten wat er speelt, hoe meer eigenaarschap ontstaat
- jongeren moeten vanaf het begin betrokken worden, niet achteraf
- dorpszorg is breder dan zorg: het gaat om veiligheid, ontmoeting, vervoer, woningen
- projectgroepen ontlasten Dorpsbelang en zorgen voor snelheid

Een van de mooiste opmerkingen van de avond was:

“JE HOEFT NIET ALLES TEGELIJK TE DOEN. ALS JE MAAR WEET WAT JE EERST WILT DOEN.”

Daarmee werd duidelijk wat de routekaart in dit traject betekent:

Een kompas dat dorpen helpt om keuzes te maken, focus te houden en kleine stappen zichtbaar te maken — zonder dat het zwaar wordt.

WAT WE HIER VAN KUNNEN LEREN

Deze workshop laat zien dat een toekomstbestendig dorp niet ontstaat uit een perfect plan, maar uit duidelijke keuzes en een lichte manier van samenwerken. Dorpen hebben richting nodig die begrijpelijk is voor iedereen, met stappen die klein genoeg zijn om vandaag al te zetten. De routekaart werkt vooral omdat hij focus geeft: wat doen we eerst, wie doet het, en hoe houden we het overzichtelijk?

We zien ook dat dorpen sterker worden zodra ze het werk verdelen. Niet alles hoeft bij Dorpsbelang te liggen – kleine projectgroepen brengen snelheid, verlagen de druk en nodigen meer mensen uit om mee te doen. Daarbij is de betrokkenheid van jongeren essentieel: niet als extra doelgroep, maar als volwaardige medemakers.

Tot slot leren we dat inspiratie van andere dorpen beweging brengt. Niet om te kopiëren, maar om te zien dat het anders kan, lichter, eenvoudiger en met meer eigenaarschap. De routekaart is daarmee geen document, maar een manier van kijken: stap voor stap vooruit, passend bij het dorp, gedragen door de mensen zelf.

“WY WOLLE FERDARJE, MAR NET FERLIEZE WAT ÚS MAKKET WA’T WY BINNE.”

“WIJ WILLEN VERANDEREN, MAAR NIET VERLIEZEN WAT ONS MAAKT WIE WE ZIJN.”

Tussenstap – De dromers van de praktijk

De routekaarten liggen op tafel, vol kleuren, namen en plannen.
De energie is voelbaar.

De dorpen hebben niet alleen gedroomd, ze zijn ook begonnen.
Toch is dit pas het begin. Want waar plannen ontstaan, groeit ook een gemeenschap.

In Fryslân en verder staan alle mensen op die het voor doen. Die met lef, liefde en een beetje eigenwijsheid de toekomst van haar dorp zelf vormgeven.

Het zijn de **Doarpse Dreamers** van deze tijd: mensen die niet wachten op subsidies of goedkeuring, maar gewoon beginnen.

In het volgende hoofdstuk ontdekken wij hun verhalen. Van netwerken tot festivals, van energie tot samenwerking. Hier wordt de toekomst niet bedacht maar gedaan.

“IT BEGJINT ALTYD MEI IEN DY’T SEIT: IK WOL DIT.”

“HET BEGINT ALTIJD MET IEMAND DIE ZEGT: IK WIL DIT”

Hoofdstuk 4 – In gesprek met de dorpen

WAT DORPEN ZELF ZEGGEN OVER HUN TOEKOMST

In dit hoofdstuk staan de dorpen zelf centraal. Niet in tabellen of analyses, maar in korte portretten die laten zien waar ze staan, wat ze willen en wat ze lastig vinden.

De routekaart uit Workshop III kreeg in elk dorp een eigen invulling. Sommige dorpen zagen meteen kansen, anderen zochten vooral naar rust of overzicht.

Elk dorp heeft een eigen schaal, geschiedenis en energie — en dat mag gezien worden.

Dit zijn hun verhalen, in hun woorden, in hun tempo.

Hallum – van bestuur naar een netwerkend dorp

In Hallum groeide het besef dat toekomstbestendigheid niet begint bij het bestuur, maar bij de mienskip als netwerk: een dorp waarin iedereen meedoet aan projecten die hij of zij belangrijk vindt.

Die verschuiving vraagt om keuzes. Niet meer alles willen doen, maar gericht bouwen aan wat écht waarde toevoegt voor het dorp. En dat betekent ook: stoppen met activiteiten die geen energie meer geven, of die ooit zijn ontstaan *“omdat we het altijd zo deden”*.

“We hoeven niet alles zelf te doen. We moeten doen wat bij ons past – en de rest loslaten.”

Hallum merkte dat deze nieuwe manier van kijken vraagt om een nieuw bestuur en een nieuwe dorpsvisie: eentje die niet ontstaat vanuit vergaderingen, maar vanuit wat het dorp zelf wil en kan.

Ze zijn onderweg naar een netwerkend dorp waarin rollen en verantwoordelijkheden verspreid liggen, waar mensen meedoen vanuit hun eigen kracht, en waar Dorpsbelang vooral de verbinder is: degene die het geheel bewaakt, niet degene die alles moet uitvoeren.

De routekaart helpt hen bij die omslag. Hij hangt zichtbaar in het dorpshuis als kompas, gesprekstool en als reminder dat keuzes maken óók vooruitgang is.

Aldeboarn – van droom naar doen

In Aldeboarn werd de toekomst letterlijk zichtbaar tijdens het *Takomstfestival*.

Op lange tafels vol post-its, tekeningen en foto's kwamen dromen tot leven. Met de DOM-methodiek (DorpsOntwikkelMaatschappij) werkten ze van idee naar actie.

Ze maakten een droomplaat, praatten met jongeren en vertaalden dat in concrete plannen. Hun kracht zit in het durven doen, zonder te wachten tot iemand anders begint. Een dorpsvisie uit het hart – niet vanachter het bureau.

Marsum – communicatie en vertrouwen

In Marsum gebruikte het dorp het traject om eerlijk naar zichzelf te kijken: hoe werken we samen, luisteren we nog écht naar elkaar, en wie neemt het voortouw?

Het vertrek van mensen die al heel lang deel uitmaakten van dorpsbelang maakte iets zichtbaar wat al langer speelde: veel gewoonten en manieren van werken waren meegegroeid met mensen die jarenlang het hart van het dorp vormden.

Nu die “*oude gewoonten*” letterlijk met pensioen gingen, ontstond er ruimte – én noodzaak – voor een nieuwe manier van leiden.

Marsum merkte dat de toekomst vraagt om gedeeld leiderschap: een vorm waarin het dorp samen verantwoordelijkheid draagt, en Dorpsbelang niet alles hoeft te trekken. Meer openheid, meer vertrouwen, meer uitnodigen.

Het traject bracht dat gesprek op gang. Niet met grote woorden, maar door te onderzoeken hoe het dorp zichzelf opnieuw kan organiseren: met nieuwe gezichten, frisse energie en een andere verdeling van rollen. Hun dorpsvisie werd daardoor geen eindpunt, maar een proces van eigenaarschap – stap voor stap, samen.

Sumar – verbinding tussen generaties

In Sumar draaide het om één vraag: *hoe houd je de jeugd betrokken bij het dorp en werken we aan een duurzaam dorpshart*. De ontdekking: jongeren zijn niet afwezig – ze doen mee op hún manier.

“ALS WE JONGEREN NIET VRAGEN, WETEN WE OOK NIET WAT ZE WILLEN.”

Ze brachten generaties bij elkaar, begonnen aan een nieuwe dorpsvisie en onderzochten hoe verenigingen elkaar kunnen versterken. De routekaart hielp om dat gesprek concreet te maken: behouden, toevoegen, verbinden.

Gauw – één stap vooruit

Gauw werkte aan de dorpscoöperatie en aan het dorpshuis als hart van de gemeenschap. Hun vraag: *hoe brengen we vernieuwing zonder te verliezen wat het dorp typeert?*

Ze kozen voor kleine, haalbare stappen en voeren direct uit. De routekaart hielp bij het maken van keuzes: jonge gezinnen aantrekken, vrijwilligers versterken en het dorpshuis toekomstbestendig maken.

Nijeholtpade – van wens naar koers

In Nijeholtpade draait alles om wonen en leefbaarheid. Hun droom is helder: een groeiend dorp met plek voor jonge gezinnen én ouderen. De school is daarbij het hart van het dorp.

“ZOLANG ER MENSEN KOMEN WONEN, BLIJFT DE SCHOOL BESTAAN.”

Ze hadden veel plannen, maar misten richting. De routekaart bracht structuur: waar staan we, wat houdt ons tegen, en wat kunnen we morgen al doen? Zo ontstond niet zomaar een lijst, maar een koers.

Oud Aengwirden – in beweging blijven

Een dorp met sterke wortels, maar ook de vraag: *hoe houd je het draaiend als vrijwilligers ouder worden?*

“IEDEREEN WIL WEL HELPEN, ALS ZE MAAR WETEN HOE.”

Door open te praten over opvolging en betrokkenheid ontstond nieuw vertrouwen. Geen revolutie, maar kleine bewegingen die anderen meenemen. De routekaart werd een hulpmiddel om koers te houden – flexibel, maar met richting.

Oosterbierum – samen vooruit

In Oosterbierum bruist het van initiatieven: duurzaamheid, vergroening, samen doen.

“WE ZIJN KLEIN, MAAR WE KUNNEN WAT.”

Ze koppelen energie aan optimisme. De routekaart helpt om projecten te verbinden: energie, ontmoeting en leefbaarheid. Ze laten zien hoe toekomstbestendigheid eruitziet als houding: gewoon beginnen, samen.

WAT WE HIER VAN KUNNEN LEREN

Samen laten deze acht dorpen iets belangrijks zien:

TOEKOMSTBESTENDIGHEID ZIT NIET IN GROTE PLANNEN, MAAR IN HELDERHEID,
LICHT ORGANISEREN EN HET BENUTTEN VAN DE KRACHT DIE ER AL IS.

We zien vier rode draden:

1. Dorpen willen eenvoud

Minder vergaderen, minder druk, minder ballast.
Meer doen, meer delen, meer helderheid.

2. Jongeren zijn cruciaal — maar op hun voorwaarden

korte acties, duidelijke rollen, communicatie via hun kanalen.

3. Verandering ontstaat bij kantelmomenten

Een vertrekkende voorzitter, een leeglopende vrijwilligersgroep, nieuwe bewoners — zulke momenten openen ruimte voor nieuwe vormen en nieuwe energie.

4. Dorpen willen samen leren

Niet door modellen, maar door te zien wat werkt in een ander dorp.
Wergea, Aldeboarn en Hallum lieten al zien hoe inspirerend dat kan zijn.

Hoofdstuk 5 – Doarpse Dreamers oan it wurk

WAT DORPEN AL DOEN – EN WAT WE DAARVAN KUNNEN LEREN.

De workshops lieten zien hoe dorpen denken over hun toekomst.

Maar overal in Fryslân — en daarbuiten — zijn dorpen al langer bezig met die beweging. Vaak klein, soms verrassend groot. Altijd op een manier die past bij wie ze zijn.

Dit hoofdstuk brengt een paar van die voorbeelden samen. Niet als model om te kopiëren, maar als inspiratiebron om te zien: zo kan het ook.

Wergea – van belangen behartigen naar betrokken

Een paar jaar geleden stond Wergea op een kruispunt. Het plaatselijk belang was moe, nieuwe bestuursleden waren lastig te vinden. Tot een groep bewoners besloot het anders te doen. Niet méér vergaderen, maar anders organiseren.

Onder de naam **Perspektyf Wergea** ontstond een nieuw dorpsplatform. Een stichting, maar vooral een manier van denken: *elkenien kin meidwaan*.

Vier keer per jaar organiseert Perspektyf Wergea een netwerkbijeenkomst – informeel, open, voor het hele dorp.

Iedereen die iets wil doen voor het dorp mag daar zijn idee pitchen. Het publiek reageert direct: wie helpt, wie sluit aan, wat hebben we nodig?

De gemeente Leeuwarden kijkt mee, maar de inwoners beslissen zelf over het dorpsbudget.

Zo ontstonden tientallen kleine projecten:

- een dorpsbrede sportweek,
- gezamenlijke onderhoudsdagen,
- een werkgroep *Wenje yn Wergea* over wonen en zorg,
- en een jongereninitiatief rond muziek en ontmoeting.

“Wy fasilitearje allinnich,” zegt voorzitter Rinie Boermans. “De minsken dogge it sels.”

De kracht van Wergea zit in eenvoud en vertrouwen. Geen dikke notulen, geen ledenlijst, maar een dorpsplatform dat beweegt als het dorp beweegt. Of, zoals iemand het samenvatte tijdens een van de netwerkvondten:

“AS WY IT ÛNDER ELKOAR REGELE KRIJE,
HOECH DER GJIN OAR MEAR TUSKEN TE
KOMMEN.”

“ALS WIJ HET ONDER ELKAAR GEREGLD KRIJGEN,
HOEFT ER GEEN ANDER MEET TUSSEN TE KOMEN”

Aldeboarn – Het festival van morgen

Waar Wergea nieuwe vergadervormen vond, koos Aldeboarn voor iets heel anders: vieren, verbinden en verbeelden.

In juni 2025 vond het eerste **Takomstfestival Aldeboarn** plaats, midden in het dorp, tussen kerk, water en weiland. Het begon als idee uit de dorpswerkgroep *Aldeboarn Doarpsmienskip*, maar groeide uit tot een dag waarop het hele dorp zich even één voelde.

“It moast gjin gearkomste wurde,” zei de organisatie. “It moast in feest fan ideeën wurde.”

Overal stonden kraampjes, tafels, vlaggen en muziek. Tussen de geur van pannenkoeken en het geluid van fanfare klonk een ander soort gesprek: over wonen, natuur, jongeren, en de toekomst van het dorp.

In het hart van het festival stond de Droomplaat – een metersgroot bord waarop iedereen iets mocht plakken: ideeën, zorgen, foto’s, wensen, tekeningen.

Een meisje plakte er *“mear romte foar bisten”* op, een oudere man *“in bankje by de Boarn”*. Samen werd het een kleurrijke kaart van dromen.

Daarnaast stonden panelgesprekken en workshops over actuele thema's als het veenweideprogramma, wonen in de toekomst, energie en mienskip. Jongeren dachten mee, niet op een aparte plek, maar gewoon tussen de volwassenen. *“We praten niet over de jeugd, we praten mét ze,”* zei één van de organisatoren.

Het sleutelwoord van de dag was kort en krachtig:

DOEN!

De Droomplaat vormde geen eindpunt, maar een startlijn. Na afloop zijn werkgroepen aan de slag gegaan met de ideeën die het meest leefden.

Het festival maakte iets los. Een nieuwe trots, een hernieuwd vertrouwen in wat het dorp zelf kan. En dat was precies het doel. *“As minsken laitsje, dogge se mei,”* zei een bewoner. *“En as se meidwaan, feroaret alles.”*

Nieuwolda – Energie als verbinding

Buiten Fryslân, in het Groningse Nieuwolda, speelt een ander verhaal dat sterk resoneert. Het dorp besloot een aantal jaren geleden samen met buurplaats Wagenborgen aardgasvrij te worden.

Geen overheid die het oplegde, maar bewoners die het omarmden als kans.

Ze richtten het project Nieuwborgen.net op – een coöperatie waarin inwoners, gemeente, energiebedrijven en kennisinstellingen samenwerken.

Het doel: elk huis in het dorp krijgt duurzame warmte, zonder dat iemand achterblijft.

“Wij deden het niet voor de panelen, maar voor het gesprek” zegt een bewoner

Door samen aan de slag te gaan, kwamen burens weer bij elkaar over de vloer. Ze deelden kennis, ervaring en soms ook frustratie. De technische stap bleek groot, maar de sociale nog groter.

Vandaag is Nieuwolda een voorbeeld voor heel Nederland: een dorp dat laat zien hoe de energietransitie pas slaagt als ze sociaal begint.

Rekken – Het dorp als coöperatie

In het Achterhoeks Rekken heeft de gemeenschap de dorpskern letterlijk in eigen beheer genomen. Toen voorzieningen dreigden te verdwijnen, richtten bewoners de Coöperatie Rekken op. Zij beheren nu zelf het dorps huis, de speeltuin en het groen, en organiseren samen met gemeente en ondernemers een fonds voor leefbaarheid.

De coöperatie is uitgegroeid tot een volwaardige lokale organisatie met werkgroepen voor zorg, energie, jeugd en recreatie.

Nieuwe initiatieven worden getoetst op drie simpele vragen:

1. Draagt het bij aan leefbaarheid?
2. Kan het door dorpsbewoners zelf worden gedaan?
3. Versterkt het de samenwerking?

Rekken laat zien hoe een dorp stap voor stap eigenaarschap neemt, zonder bureaucratie maar met duidelijke kaders.

Het resultaat: een zelfvoorzienende gemeenschap waar dorpskracht niet alleen een woord is, maar een werkwoord.

De gemeenschappelijke onderstroom

Of het nu gaat om hutspot in Wergea, een droomplaat in Aldeboarn, warmtenetten in Nieuwolda of het dorpsfonds in Rekken — overal zie je dezelfde onderstroom.

Dorpen die niet wachten, maar beginnen. Niet omdat ze de wereld willen redden, maar omdat ze hun eigen leefwereld serieus nemen.

Ze laten zien dat toekomstbestendigheid niet één groot plan is, maar een verzameling kleine keuzes, gedragen door mensen die hun dorp kennen en er iets voor willen doen.

“IT BEGINT ALTYD MEI IEN DY'T SEIT: IK
WOL DIT.”

“HET BEGINT ALTIJD MET IEMAND DIE ZEGT: IK WIL
DIT”

WAT WE HIER VAN KUNNEN LEREN

De praktijkverhalen uit Wergea, Aldeboarn, Nieuwolda en Rekken laten zien dat toekomstbestendige dorpen zich niet laten vangen in blauwdrukken. Ze bouwen hun toekomst al doende — met vertrouwen, ritme en plezier.

Wergea leert ons dat bestuurders durven loslaten, zodat bewoners kunnen oppakken. Aldeboarn laat zien dat verbeelding en feestkracht net zo belangrijk zijn als vergaderingen. Nieuwolda bewijst dat technische transities pas slagen als de sociale basis stevig is.

En Rekken toont hoe dorpen eigenaarschap kunnen organiseren zonder bureaucratie.

Deze voorbeelden maken duidelijk wat ook in het programma *Toekomstbestendige Dorpsbelangen* voelbaar werd: de toekomst van dorpen ligt niet in beleid, maar in mensen.

Wie de moed heeft om klein te beginnen, kan samen iets groots in beweging zetten.

“LIT DE MIENSKIP HAR WURK DWAAN.”

“LAAT DE GEMEENSCHAP HAAR WERK DOEN”

Hoofdstuk 6 – De toolkit voor morgen

“WAT KINNE WY MOARN DWAAN?”

“WAT KUNNEN WE MORGEN DOEN?”

De routekaarten, voorbeelden en gesprekken uit dit traject laten zien dat dorpen vooral behoefte hebben aan **kleine, duidelijke en haalbare stappen**. Geen dikke plannen of complexe modellen, maar praktische handvatten die werken in de realiteit van kleine dorpen.

Deze toolbox biedt precies dat. Geen methode en geen vast systeem, maar een verzameling hulpmiddelen waar ieder dorp uit kan kiezen wat past. De toolbox bestaat uit twee onderdelen:

- **Werkvormen** om meteen mee aan de slag te gaan.
- **Praktische tips** die helpen om samenwerking, organisatie en betrokkenheid eenvoudig te houden.

Het is dus geen handleiding, maar een gereedschapskist voor dorpen die vooruit willen en zoeken naar een goed beginpunt.

De kern is simpel:

- Begin klein.
- Maak het zichtbaar.
- Werk licht.
- Betrek mensen op een manier die past.
- Vier wat lukt.

Met deze principes groeit ieder dorp — stap voor stap — richting de toekomst die jullie in dit traject samen hebben verkend.

Doarpswurk denkt graag met jullie mee en kan helpen om deze hulpmiddelen in te zetten op een manier die past bij jullie eigen dorp.

Werkvormen

1. Droom samen – begin bij verbeelding

Elke toekomst begint met verbeelding. Een dorp dat zichzelf kan voorstellen in 2050, neemt vandaag betere besluiten.

Organiseer een dorpsavond van de toekomst, Zoals de dorpen deden in de eerste workshop.

Zet twee grote vellen op tafel:

 Wat willen we behouden?

 Wat mogen we loslaten?

Gebruik vragen om het gesprek op gang te brengen:

Wat willen we behouden?

- Wat maakt ons dorp écht óns dorp?
- Welke dorpsactiviteiten zijn onvervangbaar?
- Welke gewoontes of tradities zorgen voor verbinding?

- Waar zijn we als dorp trots op?
- Als je één ding zou mogen 'invriezen' voor 2050 — wat kies je dan?

Wat mag anders of weg?

- Welke activiteiten kosten te veel moeite voor wat ze opleveren?
- Wat doen we vooral "omdat we het altijd zo doen"?
- Waar haken mensen op af?
- Welke manieren van organiseren voelen verouderd?

Wat missen we of willen we toevoegen?

- Wat doen andere dorpen waarvan jij denkt: dat zouden wij ook kunnen?
- Welke nieuwe ideeën hebben jongeren of nieuwkomers?
- Welke 'verborgen talenten' gebruiken we nu nog niet?
- Wat hoort bij een levendig dorp in 2050?

Deze vragen brengen energie aan tafel. Ze helpen niet alleen om dromen te delen, maar ook om te ontdekken wat het dorp samenbindt.

2. De dorp-scan: een snelle start voor elk dorp

Een dorpsscan is een eenvoudige werkvorm om overzicht te krijgen.

Je vult hem samen in (in 45–60 minuten).

1. Wat gaat goed?

Voorbeelden:

- vrijwilligers
- activiteiten
- saamhorigheid
- onderhoud en landschap
- ons dorps huis
- samenwerking verenigingen

- ideeën verdwijnen in stilte

3. Wat missen we?

- woningen
- ontmoetingsplekken
- betere samenwerking
- jongeren aan boord
- duidelijke prioriteiten

2. Wat kost te veel energie?

- organisatie is te zwaar
- steeds dezelfde mensen doen het werk
- communicatie is versnipperd

4. Wat is onze eerste logische stap?

Niet groot, niet ingewikkeld.

Eén stap die in 30–60 dagen haalbaar is.

3. Bouw aan vertrouwen

Van dromen naar doen vraagt moed én vertrouwen. Daarom is het belangrijk om te praten over hoe het dorp nu werkt — en of dat nog past bij hoe mensen vandaag betrokken willen zijn.

Gebruik vragen de onderstaande vragen om dit samen met je dorp te verkennen:

Hoe is het nu geregeld?

- Wie beslist er in het dorp? En wie niet?
- Hebben we genoeg aanwas van nieuwe vrijwilligers?

- Hoe worden besluiten genomen — transparant en open?
- Voelt iedereen zich welkom om mee te praten of te doen?
- Wat zou een jongere of nieuwkomer lastig vinden om mee te doen?

Wat kan beter?

- Waar lopen we telkens tegenaan in de organisatie?
- Zijn er groepen of stemmen die nu ontbreken?
- Wat werkt vertragend of demotiverend voor actieve dorpsgenoten?
- Als we morgen opnieuw mochten beginnen: wat zouden we anders doen?

Hoe ziet het eruit in 2050?

- Stel: ons dorp is in 2050 goed georganiseerd. Hoe ziet dat eruit?
- Zou een dorpscoöperatie passen bij ons?
- Wat als iedereen automatisch lid is van “iets”? Wat verandert er dan?
- Kan technologie — een dorpsapp of digitaal prikbord — helpen?
- Wat kunnen we leren van andere dorpen?

Deze gesprekken brengen structuur én vrijheid samen. Ze helpen dorpen te bewegen van vaste besturen naar bewegende netwerken.

4. De routekaart – je kompas naar morgen

Vanaf Workshop 03 hebben de dorpen gewerkt aan een routekaart. Dit is geen actielijst, maar een levend kompas. Hij helpt om koers te houden, ook als de wereld verandert. Hij zegt niet *wat* je moet doen, maar *waarom* je het doet.

In de bijlage van het reisverslag vind je het format routekaart die tijdens de workshop is gebruikt.

1. Stip op de horizon

Waar willen we als dorp naar toe? Niet als plan maar als richting.

2. Kernwaarden (het kompas)

Wat vinden we belangrijk in hoe we samenwerken? Welke waarden houden ons op koers?

Laat je niet afleiden door volle inboxen of toevallige hypes. Vraag steeds of iets past bij de kernwaarden.

Voorbeeld: Open, laagdrempelig, eerlijk, verbindend, praktisch, samen.

3. Obstakels

Wat houdt ons nu tegen? Welke haaien zwemmen er in het water. Dit kunnen ook obstakels zijn die zich mogelijk kunnen voordoen.

Voorbeeld: Te weinig tijd, te veel taken, versnippering, gebrek aan overzicht, oude sentimenten

4. Eerste stappen

Wat kunnen we morgen al doen?

Voorbeeld: Jongeren uitnodigen, dorps-app stroomlijnen, projectgroep “wonen”

5. Rollen

Wie doet wat? Tijdelijk, klein, passend bij de mensen. Wie heb je nog nodig en is nu nog niet betrokken?

Een Routekaart is een **levend document**: elk kwartaal kun je hem bijwerken of controleren of je nog op koers bent.

5. De 30-60-90-aanpak – een praktische werkvorm voor élk thema

Een methode die in veel dorpen goed werkt:

Stap 1 – 30 minuten: ideeën vangen

Iedereen mag op post-its schrijven:

- wat moet blijven
- wat mag lichter
- wat missen we

Stap 2 – 60 minuten: clusteren en kiezen

Kies maximaal **drie** thema's die nú prioriteit hebben.

Stap 3 – 90 dagen: uitvoeren

Per thema:

- één projectgroepje van 2–5 mensen
- één einddatum
- één zichtbaar resultaat

Na 90 dagen: korte evaluatie, en door. Het voorkomt eindeloze plannen en maakt successen zichtbaar.

Praktische tips

1. Licht organiseren: zo wordt het leuker en haalbaarder

Veel dorpen worstelen niet met ideeën, maar met de organisatie. Deze principes helpen om het werk luchtig te houden.

1. Werk in projectjes, niet in commissies

Kleine taak, korte looptijd, duidelijke afronding.

2. Korter vergaderen

Maximaal 60–75 minuten, agenda van 3 punten.

3. Zichtbare resultaten

Laat elke stap zien (appbericht, foto, poster in dorpshuis).

4. Deel verantwoordelijkheid

Niet alles bij Dorpsbelang — laat mensen hun talent inzetten.

5. Vier kleine successen

Een nieuw bankje, een geslaagde actie, een nieuwe vrijwilliger — het telt.

2. Jongeren betrekken: niet moeilijk, wel anders

Wat jongeren nodig hebben is eenvoudig, maar verschilt van de traditionele manier van organiseren.

1. Communiceer via hun kanalen

WhatsApp, Insta, korte filmpjes.

2. Geef ze tastbaar werk

Niet vergaderen, wel:

- regelen van muziek
- helpen bij een festival

- meedenken over wonen
- organiseren van sport of spel

3. Gebruik korte deadlines

Eén avond, één middag, één klein project.

4. Nodig ze gericht uit

Persoonlijk, direct, niet via een algemene oproep.

5. Geef ze invloed

Niet als “jongerentafeltje”, maar als volwaardig onderdeel van hoe het dorp dingen doet.

3. Samenwerking met de gemeente

1. Werk met één overzichtspagina

Gemeente ziet in één oogopslag:

- drie prioriteiten
- eerste stappen
- wat het dorp zelf doet
- wat de gemeente moet doen

2. Uitnodigen in plaats van wachten

Nodig de dorpencoördinator, gebiedswerker of wethouder uit in het dorp.

3. Leg één vraag per keer neer

Niet: “waar blijven onze woningen?”

Wel: “kunnen we in oktober verkennen wat er kan op locatie X?”

4. Denk in mogelijkheden, niet in papier

Gemeente werkt sneller als dorpen concreet zijn.

4. Ontmoeting & verenigingen in het eigen dorp

1. Maak één dorpskalender

Eén overzicht met alles wat er te doen is. Kijk vervolgens of er activiteiten zijn die overlappen en waar je kunt samenwerken

2. Breng alle verenigingen jaarlijks samen

Organiseer een moment om ervaringen uit te wisselen. Welke uitdagingen delen jullie? Welke successen kunnen jullie van elkaar leren? Onderzoek hoe jullie krachten kunnen bundelen.

3. Deel materialen en vrijwilligers

Door samen gebruik te maken van middelen en mensen, wordt organiseren makkelijker én efficiënter.

4. Gebruik sportclubs als “verbinders”

Zeker als je jongeren wilt bereiken: sportclubs zijn vaak dé plekken waar ze te vinden zijn en waar verbinding vanzelf ontstaat.

5. Maak ontmoeting laagdrempelig

Denk aan een koffiemoment, open avond of andere informele setting waar mensen makkelijk kunnen binnenlopen.

Epiloog – Fan ús allegear

Aan het einde van dit traject blijft één ding het meest hangen: dorpen kunnen zélf ongelooflijk veel. Niet door grote plannen te schrijven, maar door samen te praten, kleine stappen te zetten en te durven kiezen voor wat écht belangrijk is.

De drie workshops lieten dat duidelijk zien. Dorpen maakten toekomstbeelden, onderzochten hun eigen manier van organiseren en vertaalden dat in concrete stappen. Tussen de bijeenkomsten door gebeurde minstens zoveel: gesprekken aan de keukentafel, ideeën op de app, kleine experimenten die laten zien dat beweging niet altijd groots hoeft te zijn om betekenis te hebben.

Wat opvalt, is de openheid waarmee dorpen naar zichzelf keken. Er was ruimte om te benoemen wat goed gaat, maar ook wat ingewikkeld is: de druk op vrijwilligers, de zoektocht naar nieuwe vormen van leiderschap, het betrekken van jongeren, het gebrek aan woningen of plekken om elkaar te ontmoeten. Door dat hardop te delen, ontstond een eerlijk en gedeeld beeld van waar dorpen staan.

De kracht van dit traject zit niet in deze bundel, maar in wat de dorpen ermee doen. De routekaarten zijn geen einddocument, maar een richtingwijzer. De voorbeelden uit andere dorpen zijn geen recepten, maar inspiratie. En de gesprekken die gevoerd zijn, blijven waardevol zolang dorpen ze blijven herhalen: open, licht, nieuwsgierig.

Veel dorpen sloten de workshops af met het gevoel: *“We hoege it net allinnich te dwaan.”*

Dat klopt. Dorpen kunnen het samen — met elkaar, met vrijwilligers, met jongeren, met verenigingen en met de gemeente. Maar vooral: met de kracht die er al is.

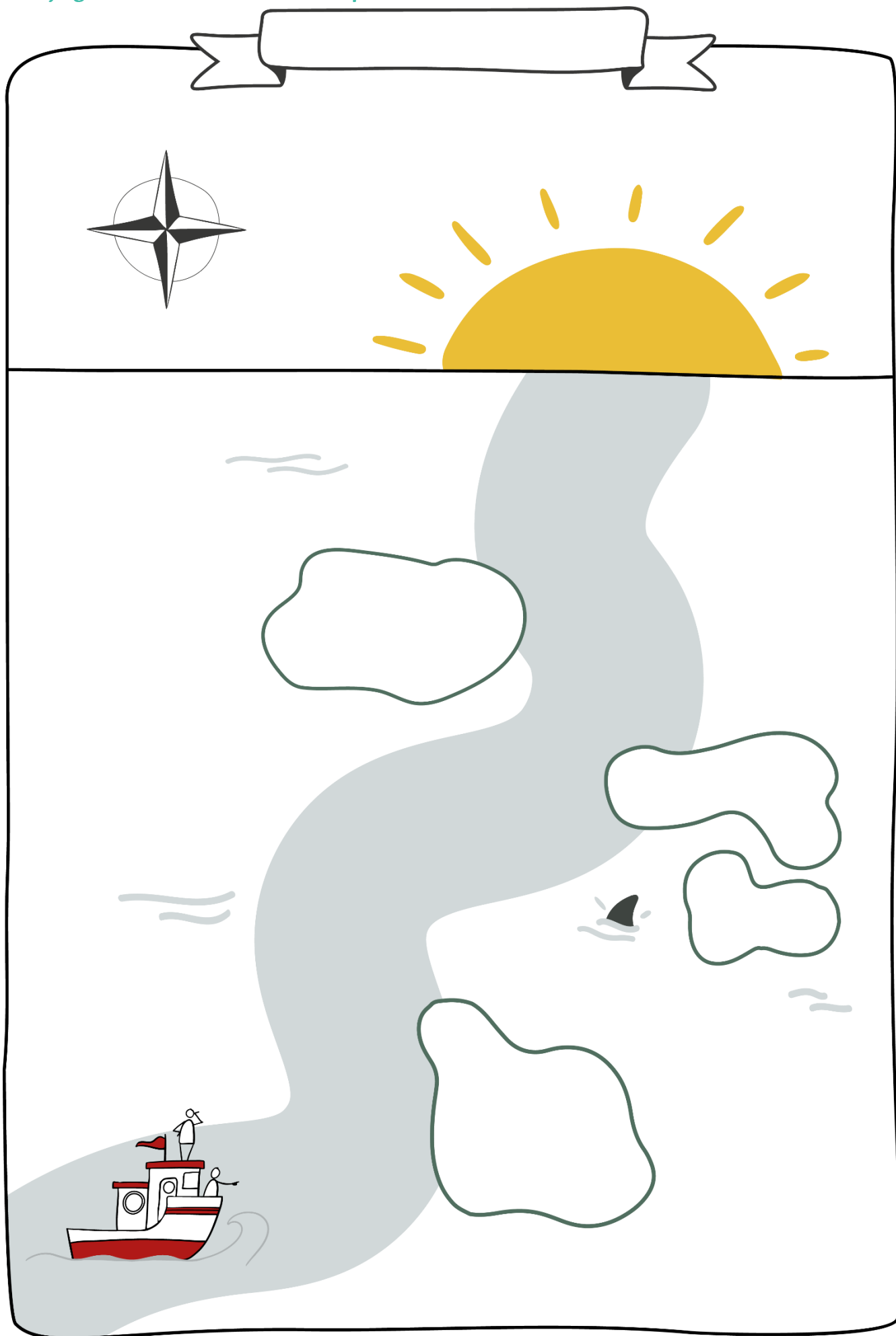
Dit boek is daarom geen afsluiting, maar een tussenstop.
Een moment van stilstand, terugkijken en vooruitkijken.

Wat de toekomst brengt, weet niemand precies.

Maar dat dorpen hun toekomst zélf kunnen blijven vormgeven, daarvan hebben deze acht dorpen genoeg laten zien.

Fan ús allegear. Foar ús allegear.

Bijlage: Routekaart uit Workshop 3

Legenda – Routekaart naar de toekomst

Kompasroos

Welke waarden gaan jullie koers bepalen? Denk aan saamenhorigheid, vertrouwen, verbinding... Dit kompas helpt je koers te bepalen.

Zon aan de horizon

Hier schrijf je jullie droombeeld of visie voor 2050. Wat hopen jullie tegen die tijd bereikt te hebben als dorp of gemeenschap?

Het bootje

Wie zijn de mensen of groepen die samen koers zetten naar de toekomst? Onderweg kan het bootje veranderen – met nieuwe mensen, nieuwe rollen of zelfs een compleet nieuw bootje

Eilanden

Welke stappen of mijlpalen zie je op de route naar jullie doel? Voel je vrij om extra eilandjes toe te voegen. Elke mijlpaal brengt jullie dichterbij de horizon.

Haaïen

Welke obstakels of knelpunten kunnen opduiken onderweg? Teken een haai voor elk gevaar dat je voorziet. Hoe beter je ze in kaart brengt, hoe makkelijker je ze vooraf kunt omzeilen.

Naast deze vaste symbolen is er ruimte om zelf extra elementen toe te voegen. Denk aan een getekende route tussen de eilanden, rustpunten als kampvuren, kansen in de vorm van bomen of bruggen, of stormen die verandering teweegbrengen. Jullie kaart mag groeien, veranderen en steeds meer betekenis krijgen.